

Sygn. akt III CSK 161/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa W. J.

przeciwko Drukarni (...) S.A. w K.

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego i zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 25 września 2019 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 29 listopada 2016 r., sygn. akt I ACa (...),

1) oddala skargę kasacyjną,

2) zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 4050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

W. J. wniosł przeciwko Drukarni (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w K. o:

- pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego tj. nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w K., Wydział I Cywilny z dnia 5 sierpnia 2008 r., sygn. akt I Nc (...), zaopatrzonego w klauzulę wykonalności z dnia 9 stycznia 2009 r. w części dotyczącej kwoty należności głównej, tj. kwoty 72.956 zł oraz zasądzonych odsetek w zakresie w jakim nie zostały wyegzekwowane,

- zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powoda kwoty 11 160,58 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu powództwa powołując się na treść art. 375 § 2 k.c. podnosił, że przeciwko A. K. - jego współdłużnikowi solidarnemu zapadł prawomocny wyrok oddalający powództwo.

Pozwana Spółka wniosła o oddalenie powództwa, zarzucając, że powództwo przeciwko współpозwanemu A. K. zostało oddalone z uwagi na niewykazanie roszczenia a nie jak twierdzi powód, że względu na brak istnienia roszczenia.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 17 marca 2016 r. oddalił w całości powództwo opierając się na następujących ustaleniach:

Pozwem z dnia 2 lipca 2008 r. Drukarnia (...) S.A. z siedzibą w K. wniosła o zasądzenie kwoty 72 956 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 21 listopada 2002 r. od pozwanych A. K. i W. J. Solidarna odpowiedzialność pozwanych, którzy byli członkami Ponadpartyjnego Komitetu Wyborczego Wyborców „(...)” z siedzibą w K. i występowali w jego imieniu jako zamawiający ulotki wyborcze wynikała z art. 64k pkt 3 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. - Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województwa (t.j. Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547, ze zm. - dalej jako ordynacja wyborcza).

Sąd Rejonowy w K. postępowaniu upominawczym, uwzględniając pozew, nakazem zapłaty w z dnia 5 sierpnia 2008 r., sygn. akt I Nc (...) orzekł, że pozwani

A. K. i W. J. w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu powinni solidarnie zapłacić stronie powodowej dochodzoną kwotę.

W dniu 13 sierpnia 2008 r. pozwany A. K. wniósł sprzeciw od powyższego nakazu zapłaty. W sprzeciwie podniósł zarzut przedawnienia roszczenia, a później piśmie z dnia 13 października 2008 r., oprócz rozwinięcia argumentacji związanej z zarzutem przedawnienia, przedstawił okoliczności związane z niewykazaniem roszczenia przez Drukarnię na drodze procesowej.

W dniu 9 stycznia 2009 r. W. J. wniósł o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od tego nakazu, wnosząc jednocześnie w tej dacie sprzeciw. Postanowieniem z dnia 23 lutego 2009 r. Sąd Rejonowy w K., odrzucił wniosek W. J. o przywrócenie terminu do złożenia sprzeciwu od nakazu zapłaty i odrzucił sprzeciw.

Postanowieniem z dnia 9 stycznia 2009 r. Sąd Rejonowy w K. nadał klauzulę wykonalności w/w nakazowi zapłaty z dnia 5 sierpnia 2008 r. w stosunku do W. J.

Wyrokiem z dnia 19 stycznia 2009 r., sygn. akt I C (...), Sąd Rejonowy w K. oddalił przedmiotowe powództwo w stosunku do współpозwanego A. K. a Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 11 grudnia 2013 r., sygn. akt II Ca (...), oddalił apelację wniesioną powódkę.

Sąd Okręgowy uznał, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie albowiem powód nie wykazał żadnych wspólnych zarzutów, które mogłyby doprowadzić do spełnienia przesłanki niemożności egzekwowania zobowiązania na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. Jako przykłady wspólnych zarzutów Sąd Okręgowy wskazał wady oświadczenia woli, nieistnienie zobowiązania czy nieważność czynności prawnej. Wspólne zarzuty muszą dotyczyć sposobu powstania zobowiązania lub jego treści. Tymczasem Sąd Rejonowy nie badał kwestii skutecznego zawarcia umowy ani kategorycznie nie przesądził o istnieniu pomiędzy stronami zobowiązania, a jedynie stwierdził, że z zaoferowanego materiału dowodowego takich wniosków wyprowadzić nie sposób.

Odnosnie zarzutu przedawnienia, który powód wskazał jako wspólny dla dłużników solidarnych, Sąd Okręgowy wskazał, że przyczyną oddalenia powództwa

przez Sąd Rejonowy nie było przedawnienie roszczenia a jego niewykazanie przez Spółkę Drukarnia (...)

Na skutek apelacji powoda Sąd Apelacyjny (...) zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego przez uwzględnienie powództwa w zakresie pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego i zasądzenie zwrotu wyegzekwowanego częściowo świadczenia z odsetkami od dnia 21 stycznia 2016 r. Tym samym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił dalej idącą apelację w zakresie odsetek ustawowych od zasądzanego świadczenia za okres przed dniem 21 stycznia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w oparciu o akta sprawy I C (...) dodatkowo ustalił, że pozwany w tamtej sprawie A. K. wnosząc sprzeciw od nakazu zapłaty podnosił, iż pozew jest nieuzasadniony, nieudowodniony a roszczenie w nim dochodzone jest przedawnione. W szczegółowo formułowanych zarzutach kwestionował fakt zaciągnięcia przez Komitet Wyborczy zobowiązania dotyczącego druku ulotek, dokonania takiego zamówienia, zrealizowania przez Drukarnię dzieła i odebrania go przez zamawiającego, otrzymania przez Komitet faktur i wezwania do zapłaty. A. K. kwestionował także fakt zawarcia „Porozumienia w sprawie spłaty zadłużenia” oraz prawdziwość przedstawionych przez Drukarnię dokumentów, domagając się ich oryginałów zamiast zaoferowanych kserokopii.

Sąd Apelacyjny na podstawie tych ustaleń uznał za błędne stanowisko Sądu Okręgowego, jakoby pozwany w sprawie I C (...) A. K. nie kwestionował istnienia roszczenia. Podzielił też zarzuty naruszenia prawa materialnego w postaci art. 375 § 2 k.c. oraz prawa procesowego w postaci art. 840 § 1 pkt k.p.c.

Zarzuty wspólne wszystkim dłużnikom solidarnym to zarzuty, na które może powołać się każdy z tych dłużników, czyli inaczej mówiąc zarzuty, które w identycznej postaci przysługują każdemu z nich. Wbrew ocenie dokonanej przez Sąd Okręgowy, wśród zarzutów podniesionych przez A. K. znajdują się zarzuty nieistnienia roszczenia i niezasadności powództwa. Pozwany ten kwestionował fakt złożenia zamówienia na ulotki wyborcze, wykonania przez Drukarnię (...) takiego zamówienia, odbioru dzieła oraz faktury za jego wykonanie a także wezwania do zapłaty z tytułu tego właśnie zamówienia. Nie były to zatem jedynie zarzuty nieudowodnienia żądania, lecz zakwestionowanie samego faktu

powstania zobowiązania. Z kolei powód W. J. w niniejszej sprawie w pozwie wskazał na podnoszone przez A. K.. zarzuty nieistnienia roszczenia i nieudowodnienia roszczenia, określając je jako wspólne dla obydwu dłużników.

W ocenie Sądu Apelacyjnego zarzuty takie należy zakwalifikować jako wspólne dla obydwu dłużników i dlatego nie ma uzasadnienia stanowisko Sądu pierwszej instancji, iż sąd w sprawie I C (...) „nie przesądził kategorycznie o istnieniu między stronami zobowiązania, a jedynie stwierdził, że z zaoferowanego materiału dowodowego takich wniosków wyprowadzić nie sposób”.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny uznając, że zostały spełnione przesłanki z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że - poza terminem początkowym płatności ustawowych odsetek - powództwo zostało uwzględnione.

Pozwana Spółka wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji uwzględniającego apelację powoda opierając ją na naruszeniu art. 375 k.c. przez przyjęcie, że zarzuty podnoszone przez współdłużnika solidarnego A. K. w postępowaniu toczącym się przed Sądem Rejonowym w K. (sygn. Akt I C (...)) a następnie przed Sądem Okręgowym w K. (sygn. akt II Ca (...)) były zarzutami wspólnymi dla obu współdłużników solidarnych, podczas gdy A. K. kwestionował jedynie okoliczności faktyczne. Poza tym, pozwana Spółka podniosła zarzut naruszenia art. 843 § 3 k.p.c. przez przyjęcie, że powód wypełnił obowiązek dokładnego określenia żądania z przytoczeniem okoliczności faktycznych uzasadniających to żądanie. Na tych podstawach pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego Sądowi Apelacyjnemu w (...) ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji powoda.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wbrew twierdzeniom zawartym w skardze kasacyjnej nie doszło do prekluzji wynikającej z art. 843 § 3 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, w pozwie powód powinien przytoczyć wszystkie zarzuty, jakie w tym czasie mógł zgłosić, pod rygorem utraty prawa korzystania z nich w dalszym postępowaniu. Odnosząc to do okoliczności sprawy trzeba mieć na względzie, że powód już w pozwie domagając się pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego ze względu na treść art. 375

§ 2 k.c. podniósł, iż w postępowaniu, które zakończyło się oddaleniem powództwa A. K. podnosił zarzut nieistnienia roszczenia powodowej Spółki oraz nieudowodnienia roszczenia, tak co do zasady jak i co do wysokości. W tym postępowaniu Sądy obu instancji podzieliły te zarzuty i uznały, że powodowa Spółka nie wykazała istnienia roszczenia. W ten sposób powód jasno określił w pozwie z jakim zdarzeniem łączy wygaśnięcie zobowiązania stwierdzonego tytułem egzekucyjnym.

Powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., oparte może być na zdarzeniach o charakterze materialnoprawnym, które nastąpiły po powstaniu tytułu egzekucyjnego bądź po zamknięciu rozprawy w wypadku orzeczenia sądowego, z którymi odpowiednie przepisy wiążą skutek w postaci wygaśnięcia zobowiązania albo niemożności prowadzenia egzekucji. Poza wprost wymienionymi w tym przepisie zarzutami spełnienia świadczenia i potrącenia w doktrynie i orzecznictwie nie budzi wątpliwości, że do zdarzeń, wskutek których zobowiązanie wygasło na gruncie art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. można zaliczyć m.in.: spełnienie świadczenia, zwolnienie dłużnika z długu przez wierzyciela (art. 508 k.c.). Do zdarzeń tych należą również te, które nie są zależne od woli stron, jak na przykład przedawnienie roszczenia stwierdzonego tytułem egzekucyjnym (art. 117 § 2 k.c.), niemożliwość świadczenia wskutek okoliczności, za które dłużnik nie ponosi odpowiedzialności (art. 475 § 1 k.c. – zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2018 r., I CSK 636/17, nie publ.) czy też wejście w życie nowego przepisu prawnego powodującego wygaśnięcie zobowiązania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 2019 r., V CSK 647/17, nie publ.).

Istniejący stan prawny zmieniają też prawomocne orzeczenia. W tej grupie zdarzeń, na których można oprzeć powództwo opozycyjne mieści się wydanie wyroku na korzyść jednego z dłużników solidarnych w następstwie uwzględnienia zarzutu wspólnego dla wszystkich dłużników (art. 375 § 2 k.c.). Potwierdził to Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 sierpnia 1965 r. - zasadzie prawnej - III CO 9/65 (OSNCP 1967, nr 3, poz. 42) wskazując, że dłużnik solidarny, w stosunku do którego uprawomocniło się orzeczenie uwzględniające powództwo, może żądać umorzenia egzekucji prowadzonej na podstawie tego

orzeczenia w związku z tym, iż następnie zostało prawomocnie oddalone powództwo wierzyciela w stosunku do innego dłużnika solidarnego na skutek uwzględnienia zarzutu wspólnego dłużnikom solidarnym (podobnie w późniejszych orzeczeniach zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 31 sierpnia 1966 r., III CR 226/64, OSNCP 1967, nr 4, poz. 72, i z dnia 18 lipca 1974 r., III CR 133/74 nie publ. oraz postanowienie z dnia 23 lipca 2014 r., V CSK 506/13, OSNC 2015/6/77). Powstaje w związku z tym pytanie, jak należy rozumieć kategorię „zarzutów wspólnych” i czy w tej kategorii mieści się zarzut nieistnienia zobowiązania a ściślej, że zobowiązanie nigdy nie powstało. Tak bowiem należy rozumieć obronę współdłużnika odpowiedzialnego solidarnie z powodem za zobowiązania komitetu wyborczego wyborców na podstawie art. 64 k. pkt 3 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. - Ordynacji wyborczej). Jeśli podstawą powództwa opozycyjnego mogą być zdarzenia skutkujące wygaśnięciem zobowiązania, a zatem ta podstawa oparta jest na założeniu, że zobowiązanie wcześniej istniało, to tym bardziej do zdarzeń tych należy zaliczyć zarzut, iż zobowiązanie do świadczenia nigdy nie powstało. Jest to wspólny zarzut o charakterze materialnym przysługujący wszystkim współdłużników zobowiązanym solidarnie, który w postępowaniu sądowym toczącym się przeciwko jednemu z nich może łączyć się z zarzutem niewywiązania się przez stronę z obowiązku udowodnienia faktów, z których wywodzi skutki prawne (por. m.in. wyrok SN z dnia 16 maja 2003 r., I CKN 389/01, nie publ.).

W postępowaniu upominawczym przeciwko obu dłużnikom solidarnym Sąd Rejonowy odrzucił sprzeciw W. J. od wydanego przeciwko niemu nakazu zapłaty a postępowanie toczyło się dalej wyłącznie przeciwko Andrzejowi Kuligowi. Niekorzystny dla Drukarni (...) Spółce Akcyjnej w K. wyrok wydany przez Sąd Rejonowy w K. w sprawie I C (...) zastał zaskarżony wyłącznie przez powódkę. Dlatego nie wchodziło w rachubę zastosowanie art. 378 § 2 k.p.c. W przeciwnym razie doszłoby do złamania zakazu *reformationis in peius* (art. 384 k.p.c.).

Pomimo tego, celowe jest zwrócenie uwagi, iż wymienionym postanowieniu z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie V CZ 506/13 Sąd Najwyższy uznał, że także wtedy, gdyby doszło do uwzględnienia apelacji innego dłużnika solidarnego, dłużnik solidarny, który apelacji nie wniósł, a sąd drugiej instancji nie rozpoznał w stosunku

do niego apelacji na podstawie art. 378 § 2 k.p.c., może wytoczyć powództwo o pozbawienie wykonalności wydanego przeciwko niemu tytułu wykonawczego (art. 840 § 1 pkt 2 w związku z art. 375 § 2 k.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ § 3 k.p.c. oddalił skargę kasacyjną pozwanej Spółki orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98, 99 w zw. z art. 391 § 2, 398²¹ k.p.c.

aj